

Wie is de (on)tevreden inwoner?

Inzichten in verschillen tussen ervaren brede welvaart in Fryslân

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	4
Ervaren bredewelvaart in Fryslân	9
Verschillen in ervaren brede welvaart	8
Kleine gebiedsverschillen in ervaren brede welvaart	8
Ervaren brede welvaart per geslacht	8
Ervaren brede welvaart en leeftijd	8
Ervaren brede welvaart en inkomen	9
Ervaren brede welvaart en opleidingsniveau	9
Tussen wie zijn de verschillen het grootst?	11
Grote verschillen	11
Kleine verschillen	12
Conclusie	14
Het belang van verbondenheid	14
Het belang van werk	14
Hardnekkige leeftijdsverschillen	14
Wat we (nog) niet kunnen zeggen	14
Aandacht voor gemeenschappen	15
Referenties	16

Samenvatting

Eerder onderzoek van Planbureau Fryslân laat zien dat inwoners van Friesland tevredener en gelukkiger zijn dan verwacht op basis van de relatief zwakke economische en sociale positie van de provincie. Dit verschijnsel staat bekend als de Friese paradox. Het rapport “Verskil in Fryslân” heeft ongelijkheid in Fryslân in beeld gebracht. In dat onderzoek zijn sociale, economische, culturele en fysieke hulpbronnen bij verschillende groepen met elkaar vergeleken. Dit onderzoek bouwt hierop voort en richt zich specifiek op verschillen in de ervaren brede welvaart van inwoners van Fryslân.

De gemiddelde ervaren brede welvaart van inwoners van Fryslân is een 7,6 op een schaal van 1 tot 10. Dat is een ruime voldoende. Dit cijfer verschilt nauwelijks tussen regio's en tussen mannen en vrouwen. Wel ervaren jongere inwoners een lagere ervaren brede welvaart dan oudere inwoners. Daarnaast hangt een hoger inkomen samen met een hogere ervaren brede welvaart.

Om deze verschillen te verklaren, hebben we gekeken naar een breed scala aan mogelijke factoren. Daarbij is gebruik gemaakt van inzichten uit nationaal en internationaal onderzoek naar geluk en welbevinden. Deze verklaringen zijn systematisch vergeleken met de Friese onderzoeksgegevens.

Verbondenheid met de buurt, arbeidssituatie, leeftijd en extraversie

Het duidelijkste resultaat is dat mensen die zich meer verbonden voelen met hun buurt een hogere brede welvaart ervaren. Daarentegen ligt de ervaren welvaart lager onder mensen die onvrijwillig werkloos of arbeidsongeschikt zijn. Ook jongeren scoren lager dan ouderen. Verder hebben extravertere inwoners van Fryslân een hogere ervaren brede welvaart.

Dat verbondenheid met de buurt de belangrijkste verklarende factor is, benadrukt het belang van leefbaarheid en sociale samenhang in de woonomgeving. Deze thema's sluiten aan bij bestaande beleidsprioriteiten in Fryslân. Planbureau Fryslân voert in 2026 bovendien vervolgonderzoek uit om deze inzichten verder te verdiepen.

De lagere ervaren brede welvaart onder onvrijwillig werklozen onderstreept het belang van passende en duurzame werkgelegenheid. Omdat jongere inwoners duidelijk minder tevreden zijn dan oudere inwoners, is extra aandacht nodig voor de problemen van jongere inwoners.

Inleiding

Fryslân staat bekend als een gelukkige provincie. Dat blijkt uit onderzoek van Planbureau Fryslân uit 2018. Dit onderzoek liet zien dat inwoners van Fryslân in 2016 het vaakst gelukkig waren van alle Nederlandse provincies (Planbureau Fryslân, 2020). En dat terwijl inwoners van Fryslân, vergeleken met inwoners van andere provincies, minder verdienen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024). Ze hebben ook minder vaak een hbo- of wo-opleiding afgerond (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025). Net als in de rest van Nederland bestaat er ongelijkheid in Fryslân, maar de ongelijkheid is minder (Planbureau Fryslân, 2024).

In dit onderzoek kijken we naar de belangrijkste verschillen in ervaren brede welvaart binnen Fryslân. Dat zijn verschillen in hoe tevreden mensen zelf zeggen te zijn. Om dat te doen, kijken we naar het gemiddelde van rapportcijfers die mensen geven op 13 onderdelen van hun leven. Dat zijn rapportcijfers voor onder andere inkomen, sociale contacten, en gezondheid. Met deze 13 rapportcijfers kijken we welke inwoners in het algemeen tevredener zijn, en welke inwoners minder tevreden.

Verschillen in kaart voor aansluiting op beleid

In dit onderzoek hebben we groepen inwoners van Fryslân dus met elkaar vergeleken. We bekijken wat de verschillen zijn tussen mensen met een hogere ervaren brede welvaart en mensen met een lagere ervaren brede welvaart. Dit laat zien welke verschillen belangrijk zijn voor beleid om brede welvaart te behouden en verbeteren. Omdat de oorzaken van deze verschillen niet zijn onderzocht,

kunnen we niet aangeven hoe ze kleiner gemaakt kunnen worden. We laten wel zien welke groepen op dit moment een voorsprong hebben, of juist meer op een achterstand staan.

Om richting te geven aan de te onderzoeken verschillen, sluiten we aan bij twee Nederlandse studies naar ervaren brede welvaart: een rapport over Noord-Brabant van het PON & Telos (Blanken & Verhoeven, 2023) en een landelijke studie van RaboResearch (Bijkerk & Raspe, 2025). Daarnaast gebruiken we inzichten uit internationaal onderzoek naar onder andere geluk en tevredenheid met het leven (Ortiz-Ospina & Roser, 2017 geven bijvoorbeeld een overzicht van dit onderzoek; en Ryan & Deci, 2001 beschrijven belangrijke psychologische theorieën over geluk en welbevinden).

Opzet onderzoek en rapport

De gebruikte data komen uit de vragenlijst “Leefbaarheid” van Panel Fryslân. Deze vragenlijst werd afgenomen tussen 14 oktober en 6 november 2024. Bijna drieduizend inwoners van Fryslân vulden de vragenlijst in.¹

In het rapport laten we eerst zien hoe we ervaren brede welvaart hebben gemeten. We beschrijven ook hoe het in het algemeen is met ervaren brede welvaart in Fryslân. Vervolgens kijken we naar verschillen in ervaren brede welvaart tussen regio's, geslachten en leeftijdsgroepen. Daarna gaan we in op de factoren die het belangrijkste zijn voor verschillen in ervaren brede welvaart in Fryslân. Tot slot kijken we wat de resultaten van onze analyses betekenen, en hoe ze gebruikt kunnen worden voor beleid.

¹ Bepaalde groepen, zoals jongeren en lager opgeleiden, reageerden relatief minder op de vragenlijst dan andere delen van de Friese bevolking. Daarom hebben we de data gewogen met raking om een representatief beeld van inwoners van Fryslân te geven (Planbureau Fryslân, 2025). Alle resultaten in de rest van dit rapport zijn gebaseerd op gewogen data. Anders geven we dit aan.

Ervaren brede welvaart in Fryslân

Om ervaren brede welvaart in Fryslân te meten, kijken we naar 13 vragen over hoe tevreden mensen zijn met verschillende onderdelen van hun leven. Die 13 vragen beginnen meestal met “Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven hoe tevreden u bent met...”. Planbureau Fryslân deelt brede welvaart in drie domeinen in (Figuur 1). Als we de vragen ook verdelen over die drie domeinen, dan is de indeling:

i) **Ervaren Sociale brede welvaart**

- a. Uw sociale contacten
- b. Uw hoeveelheid vrije tijd
- c. Uw lichamelijke gezondheid
- d. Uw psychische gezondheid
- e. De veiligheid in uw buurt of wijk

ii) **Ervaren Economische brede welvaart**

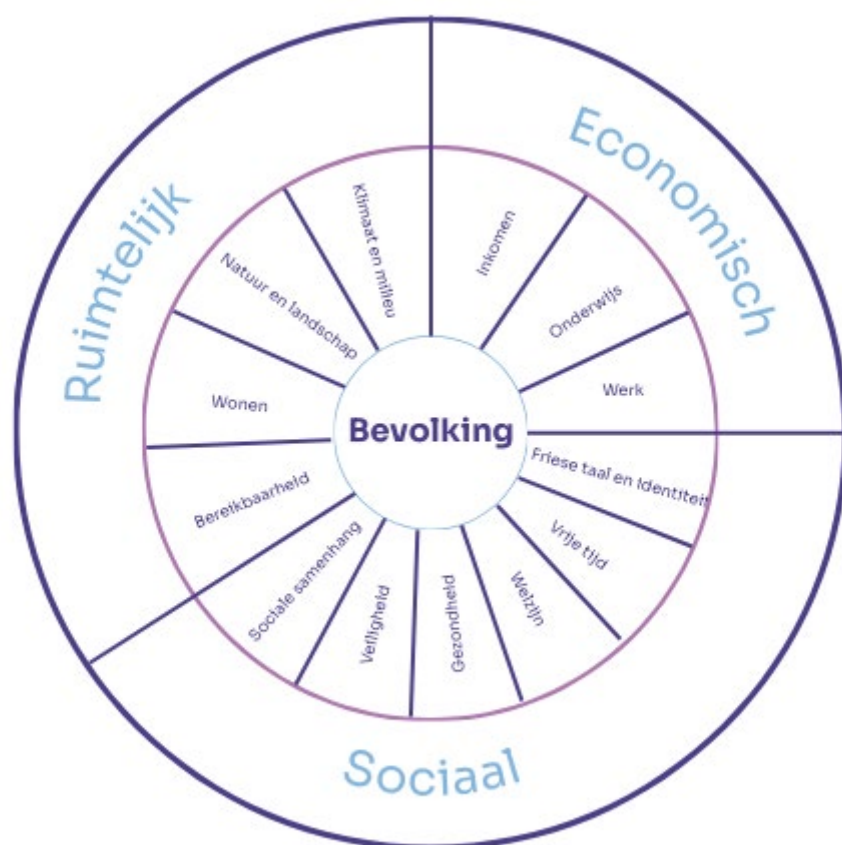
- a. Uw werk en/of andere dagelijkse bezigheden
- b. Uw financiële situatie (uw geldzaken)
- c. Uw opleidingskansen tot nu toe
- d. Andere vraagstelling: Hoe tevreden of ontevreden bent u met de hoeveelheid beschikbaar werk voor u in uw regio? (Helemaal niet tevreden — Heel tevreden)

iii) **Ervaren Ruimtelijke brede welvaart**

- a. De bereikbaarheid van plekken die voor u belangrijk zijn
- b. Het groen en de natuur in de omgeving
- c. De milieukwaliteit in de omgeving (zoals lucht-, water-, bodemkwaliteit)
- d. Uw woning of woonruimte

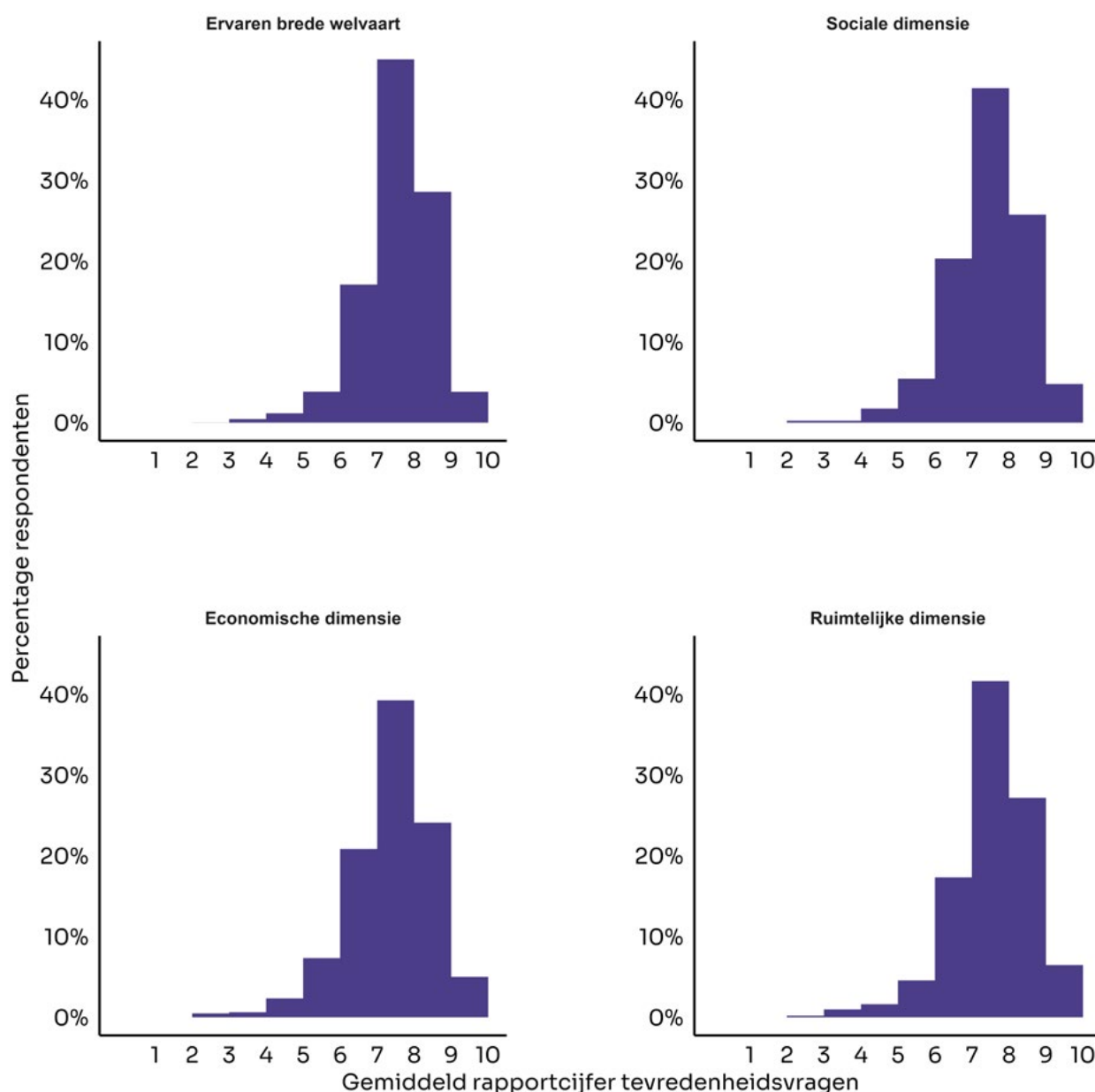
We hebben het gemiddelde van de vier of vijf vragen in iedere subdimensie berekend. Daarna hebben we van de drie gemiddelden van de subdimensies ook weer het gemiddelde berekend². Dat cijfer is onze meting van ervaren brede welvaart. De gemiddelde ervaren brede welvaart van inwoners van Fryslân is een cijfer van 7,6. De gemiddelden voor ervaren sociale, economische en ruimtelijke welvaart zijn vrijwel gelijk. Zie voor meer informatie over de manier waarop we brede welvaart hebben [berekend in de onderzoeksverantwoording](#).

² De vraag naar tevredenheid met de hoeveelheid beschikbaar werk is op een schaal van 1 tot en met 10 gezet door “Helemaal niet tevreden” een waarde 1 te geven, “Niet tevreden” een 3,25, “Niet tevreden, niet ontevreden” een 5,5, “Tevreden” een 7,75 en “Heel tevreden” een 10.

Figuur 1: Onderdelen van (ervaren) brede welvaart: het breedewelvaartswiel in dimensies en subdimensies van brede welvaart

Van de inwoners van Fryslân heeft 96 procent een voldoende ervaren brede welvaart. We rekenen scores hoger dan 5,5 als voldoende. Van de inwoners geeft 77 procent een gemiddeld rapportcijfer van 7 of hoger. Er is een kleine groep die een lage of zeer lage ervaren brede welvaart heeft. De hoge ervaren brede welvaart in Fryslân past bij bestaande cijfers over geluk en tevredenheid met het leven in Fryslân (Planbureau Fryslân, 2025).

Figuur 2: Verdeling van ervaren brede welvaart in Fryslân

Bron: Panel Fryslân-uitvraag “Leefbaarheid” 2024

Ook ervaren sociale, economische en ruimtelijke welvaart zijn voor de meeste inwoners van Fryslân voldoende, en voor een grote groep ruim voldoende (Figuur 2). De verschillende dimensies van ervaren brede welvaart hangen sterk met elkaar samen. Inwoners die op één dimensie hoog scoren, scoren doorgaans ook hoog op de andere dimensies. Hoewel de samenhang niet perfect is, zijn hele grote verschillen zeldzaam.

Verschillen in ervaren brede welvaart

De meeste inwoners van Fryslân ervaren een hoge brede welvaart. Er is echter ook een groep inwoners die niet tevreden is met verschillende onderdelen van hun leven. Wie verschillen er veel van elkaar? In dit hoofdstuk onderzoeken we dit grondiger. We laten eerst zien hoe ervaren brede welvaart verschilt aan de hand van vijf kenmerken: gebied, geslacht, leeftijdsgroep, inkomen en opleidingsniveau.

Kleine gebiedsverschillen in ervaren brede welvaart

Voor gebiedsverschillen hebben we eerst naar verschillen tussen streken van Fryslân (Noordwest, Noordoost, Zuidwest, en Zuidoost Fryslân, plus Leeuwarden en de Waddeneilanden). Hier waren wel verschillen te zien, maar verschillen waren klein.

Binnen streken zijn er ook verschillen tussen gemeenten. Deze zijn wat groter dan de verschillen tussen streken, maar zijn nog steeds niet erg groot. Binnen streken kan gemiddelde ervaren brede welvaart noemenswaardig verschillen tussen gemeenten, met in de streek Zuidwest Fryslân bijvoorbeeld de gemeente Súdwest Fryslân met een 7,8 en de gemeente De Fryske Marren met een 7,5. Maar uiteindelijk geven inwoners van alle gemeenten in Fryslân gemiddeld een voldoende.

Ervaren brede welvaart per geslacht

Tussen geslachten is er ook een klein maar zichtbaar verschil in ervaren brede welvaart. Mannen hebben gemiddeld een ervaren brede welvaart van 7,6. Bij vrouwen is dat 7,5. Mannen hebben dus gemiddeld een hogere ervaren brede welvaart dan vrouwen. Maar op een schaal van 1 tot en met 10 is het

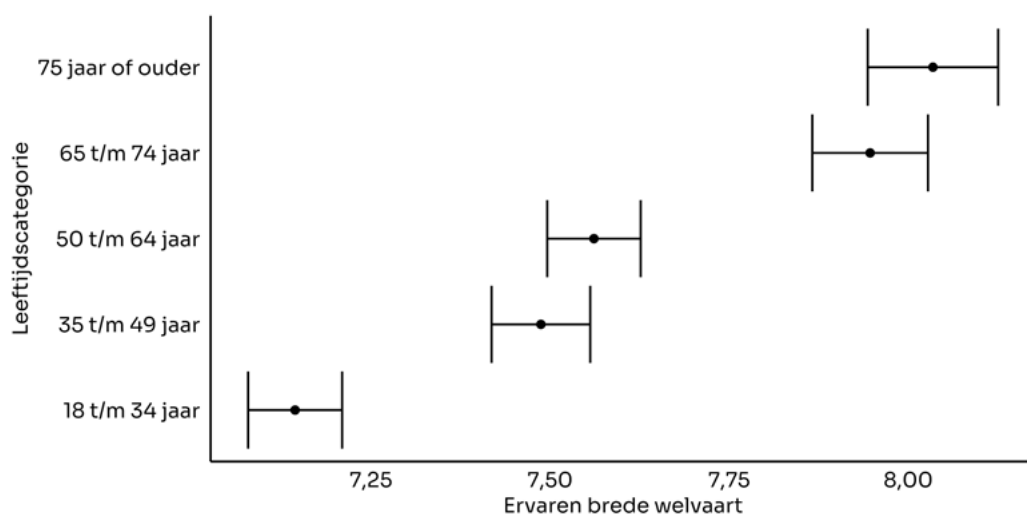
verschil klein. Er zijn te weinig inwoners met een geslachtsaanduiding anders dan man of vrouw in onze data om een betrouwbare schatting van hun gemiddelde ervaren brede welvaart te geven.

Bijkerk en Raspe (2025) en Blanken en Verhoeven (2023) zien verschillen in ervaren brede welvaart tussen mannen en vrouwen. In beide onderzoeken is het verschil echter niet zo groot. Dat past dus bij het kleine verschil dat wij in Fryslân zien.

Ervaren brede welvaart en leeftijd

Vergeleken met de verschillen tussen gebieden en geslachten zijn de verschillen in ervaren brede welvaart naar leeftijd vrij groot. Inwoners van Fryslân tussen de 18 en 34 jaar hebben een gemiddelde ervaren brede welvaart van 7,1. Oudere leeftijdsgroepen hebben een hogere ervaren brede welvaart. De groep 35 tot en met 49-jarigen en de groep 50 tot en met 64-jarigen scoren vergelijkbaar (gemiddelden: 7,5 en 7,6). De groep van 65 tot en met 74 en de 75-plusser zitten ook bij elkaar in de buurt (beide gemiddeld 8,0).

Dat jongvolwassenen een relatief lage ervaren brede welvaart hebben, past bij eerder onderzoek. Het welzijn van inwoners van 18 t/m 34 jaar in de noordelijke provincies is op veel manieren lager dan het welzijn van 35-plussers (Sociaal Planbureau Groningen et al., 2023). In het onderzoek van Blanken en Verhoeven zijn oudere inwoners van Noord-Brabant ook tevredener dan jongere inwoners (2023). En internationaal onderzoek laat zien dat welbevinden groter is bij oudere mensen (Ryan & Deci, 2001). De resultaten verschillen wel deels ten opzichte van de studie van Bijkerk en Raspe (2025).

Figuur 3: Ervaren brede welvaart per leeftijdscategorie

Noot: Punten geven schattingen aan, hekjes 95%-betrouwbaarheidsintervallen.

Bron: Panel Fryslân-uitvraag “Leefbaarheid” 2024

Zij zagen een afname in ervaren economische welvaart bij ouderen, en min of meer gelijkblijvende ervaren sociale en ecologische welvaart.

Ervaren brede welvaart en inkomen

Of mensen die meer geld hebben gelukkiger zijn, is in de verschillende soorten onderzoek naar welbevinden een belangrijke onderzoeksvraag. Over het algemeen lijken mensen die rijker zijn tevredener en gelukkiger (Ortiz-Ospina & Roser, 2017; Ryan & Deci, 2001, pp. 152-154). Maar als mensen al welvarend zijn, maakt extra geld een stuk minder verschil (Ortiz-Ospina & Roser, 2017). En rijk zijn als doel kan juist slecht zijn voor welbevinden (Ryan & Deci, 2001, pp. 152-154).

Inkomen komt terug als enigszins belangrijke voorspeller van ervaren brede welvaart in de rapporten van zowel Bijkerk en Raspe (2025) als Blanken en Verhoeven (2023). Planbureau Fryslân kijkt weinig naar verschillen in welzijn tussen inkomenscategorieën, maar doet wel onderzoek naar moeite hebben met rondkomen. Aan de hand van die cijfers zien we dat inwoners van Fryslân die

grote moeite hebben met rondkomen een stuk minder gelukkig zijn dan inwoners die minder moeite hebben met rondkomen (Hutjes, 2025).

Hoe hoger het huishoudensinkomen, hoe hoger gemiddeld de ervaren brede welvaart is. Inwoners met een inkomen onder €15.000 scoren het laagst. Bij inkomens tussen €15.000 en €31.000 is de welvaart hoger, maar nog niet zo hoog als bij hogere inkomens. Tussen inkomens van €31.000 en €92.000 verandert de ervaren brede welvaart nauwelijks. Vanaf €92.000 per jaar neemt de ervaren brede welvaart weer toe.

Ervaren brede welvaart en opleidingsniveau

Opleidingsniveau is in eerder onderzoek naar ervaren brede welvaart geen belangrijke voorspeller van ervaren brede welvaart (Bijkerk & Raspe, 2025; Blanken & Verhoeven, 2023). Ongelijkheid tussen mensen met verschillende opleidingsniveaus wordt echter veel besproken in de sociale wetenschappen (Autor, 2014; de Beer, 2018; Kuppens et al., 2018; Mijs, 2016).

In dit onderzoek zijn er verschillen te zien in ervaren brede welvaart naar opleidingsniveau. Deze verschillen zijn echter niet groot, en er is ook geen voor de hand liggende verklaring voor de verschillen te vinden. Het belangrijkste verschil is dat inwoners van Fryslân met een havo-, vwo- of mbo-diploma een lagere gemiddelde ervaren brede welvaart hebben (7,4) dan inwoners met een hbo- of wo-diploma (7,7) en inwoners zonder startkwalificatie (7,8).

Tussen wie zijn de verschillen het grootst?

In het vorige hoofdstuk waren er vooral tussen leeftijdsgroepen en inkomensgroepen duidelijke verschillen te zien. Er zijn ook verschillen tussen mannen en vrouwen, tussen regio's in Fryslân, en tussen opleidingsniveaus. Maar deze waren vrij klein.

In dit hoofdstuk kijken we systematischer naar wat inwoners van Fryslân met een lage ervaren brede welvaart en inwoners met een hoge ervaren brede welvaart onderscheidt. Daarom gaan we op basis van eerder onderzoek en met een geavanceerdere methode kijken tussen welke variabelen de verschillen in ervaren brede welvaart het grootst zijn. Hiervoor gebruiken we een Shapleywaarde-regressie (Blanken & Verhoeven, 2023; Grömping, 2006; Mishra, 2016). Deze methode haalt verschillen die met elkaar samenvallen uit elkaar.³

Veel verschil naar verbondenheid met de buurt, werk, leeftijd en extraversie

In Tabel 1 staan de belangrijkste resultaten. Wanneer rekening wordt gehouden met de impact van andere factoren, verschillen inwoners met veel en weinig verbondenheid met de buurt het meest van elkaar. In onderzoek in Noord-Brabant (Blanken & Verhoeven, 2023) was verbondenheid met de buurt ook één van de belangrijkste variabelen. In Fryslân was het welbevinden in buurten waarvan inwoners zich sterker verbonden voelden met de buurt ook beter tijdens de coronapandemie (Planbureau Fryslân, 2020, p. 9; Planbureau Fryslân, 2020, p. 6). Het onderzoek van Blanken en Verhoeven (2023)

mat verbondenheid met de buurt in één vraag. Wij gebruiken een samenstelling van zes vragen. In beide onderzoeken is verbondenheid met de buurt belangrijk. Die conclusie lijkt dus niet gevoelig voor verschillen tussen plausibele manieren om verbondenheid met de buurt te meten.

Verbondenheid in de buurt meet deels hoeveel contact mensen hebben met anderen in hun buurt. Dat geeft een logische verklaring waarom juist verbondenheid met de buurt veel verschil maakt voor ervaren brede welvaart. Verbondenheid met anderen is namelijk een fundamentele menselijke behoefte (Ortiz-Ospina, 2020; Ryan & Deci, 2001). Verbondenheid met anderen maakt op veel manieren uit voor welbevinden en mentale gezondheid. Voor ervaren brede welvaart lijkt het ook uit te maken.

De arbeidssituatie van inwoners is de op één na sterkste voorspeller. Mensen die (waarschijnlijk) uit vrije keuze niet werken, zoals gepensioneerden, hebben een relatief hoge ervaren brede welvaart. Mensen die in loondienst zijn bij de (semi-)overheid hebben ook een relatief hoge ervaren brede welvaart. Mensen die niet werken en daar niet voor hebben gekozen, zoals arbeidsongeschikten en werkzoekenden, hebben een relatief lage brede welvaart. Dit sluit aan bij onderzoek naar geluk, welbevinden en ervaren brede welvaart, waar werkloosheid vaak samenhangt met negatievere uitkomsten (Bijkerk & Raspe, 2025; Blanken & Verhoeven, 2023; Engbersen et al., 2020).

³ Zie de methodologische verantwoording voor meer informatie over multiële regressie, Shapleywaarde-regressie, en wat die methoden toevoegen aan de groepsvergelijkingen.

Ook wanneer we rekening houden met andere factoren, blijft het verschil in ervaren brede welvaart tussen jongere en oudere inwoners groot. (Volwassen) inwoners van Fryslân onder de vijftig hebben gemiddeld een lagere ervaren brede welvaart dan inwoners van vijftig jaar of ouder. Zoals we al zagen, past dat goed bij eerder onderzoek (Bijkerk & Raspe, 2025; Blanken & Verhoeven, 2023; Planbureau Fryslân, 2025; Ryan & Deci, 2001; Sociaal Planbureau Groningen et al., 2023).

Extravertere inwoners, inwoners die zichzelf socialer, prettiger in de omgang en minder gesloten vonden, hebben gemiddeld een hogere ervaren brede welvaart. In onderzoek van Bijkerk en Raspe (2025) was ‘stemming’ belangrijk voor hogere ervaren brede welvaart. Eerder onderzoek heeft extraversie gekoppeld aan een hoger inkomen (Alderotti et al., 2023), minder eenzaamheid (Buecker et al., 2020), en betere aanpassing op tegenslagen in het

leven (Oshio et al., 2018). Dat extravertere inwoners van Fryslân gemiddeld een hogere ervaren brede welvaart hebben sluit daarbij aan.

Geleidelijk afnemende verschillen tussen andere groepen

Naast de vier sterke voorspellers, zijn er een aantal factoren met een bescheidener, maar niet verwaarloosbaar effect op ervaren brede welvaart. Deze factoren staan in de rij “Middelgrote of kleine verschillen” van Tabel 1 op de volgende pagina.

Tot slot zijn er nog een aantal factoren meegenomen in de analyse die een verwaarloosbaar effect op ervaren brede welvaart bleken te hebben. Dit waren of mensen zichzelf een degelijke werker vinden, hun geslacht, en de afstanden tot de dichtstbijzijnde grote supermarkt, huisarts, basisschool en het dichtstbijzijnde kinderdagverblijf.

	Lagere ervaren brede welvaart	Hogere ervaren brede welvaart
Grote verschillen		
	Minder verbondenheid met de buurt	Meer verbondenheid met de buurt
	Arbeidssituatie: Arbeidsongeschikt, Werkloos, Nooit gewerkt	Arbeidssituatie: Met (pre-)pensioen, Niet op zoek naar een baan, In loondienst bij (semi-)overheid of niet op winst gerichte organisatie
	Leeftijd: 18 t/m 49	Leeftijd: 50+
	Minder extravert	Extraverter
Middelgrote of kleine verschillen		
	Huurwoning	Koopwoning
	Lagere zelfredzaamheid	Hogere zelfredzaamheid
	Woont op: Terschelling	Woont in: Ooststellingwerf, Weststellingwerf, Noardeast-Fryslân, Súdwest-Fryslân
	Voelt zich verbonden met Fryslân	Voelt zich niet verbonden met Fryslân
	Lager inkomen	Hoger inkomen
	Alleenstaand zonder thuiswonende kinderen/ Gehuwd of samenwonend met thuiswonende kinderen	Alleenstaand met thuiswonende kinderen
	Middelbaar opgeleid	Hbo/wo-opgeleid of geen vervolgopleiding
	“Ik zie mezelf als iemand die lui kan zijn”: Weet niet ⁴	“Ik zie mezelf als iemand die lui kan zijn”: Heeft antwoord
	Woont in plaats met minder dan 500 inwoners	Woont in plaats met minstens 500 inwoners

Tabel 1: Variabelen met grote en kleine verschillen in ervaren brede welvaart, van meest naar minst belangrijk

⁴ “Ik zie mezelf als iemand die lui kan zijn” is vormde samen met “Ik zie mezelf als iemand die degelijk werk levert.” één meetinstrument voor zorgvuldigheid als persoonlijkheidskenmerk. In deze vragenlijst was die samenstelling echter niet wetenschappelijk verantwoord genoeg. De samenstelling hebben we daarom niet gebruikt. Maar de patronen in deze op zichzelf staande vraag zijn niet goed te interpreteren.

Conclusie

Dit onderzoek biedt een aanvullend perspectief op ongelijkheid in Fryslân door te laten zien hoe inwoners verschillen in hun ervaren brede welvaart. Gemiddeld beoordelen inwoners hun brede welvaart als ruim voldoende, met weinig verschillen tussen regio's en tussen mannen en vrouwen. De belangrijkste scheidslijn tussen inwoners met een lagere en hogere ervaren brede welvaart is de mate waarin zij zich verbonden voelen met hun buurt. Daarnaast ligt de ervaren brede welvaart relatief laag bij inwoners die ongewild niet werken en bij jongere inwoners. Extravertere inwoners ervaren gemiddeld juist een hogere brede welvaart.

Het belang van verbondenheid

Dat verbondenheid met de buurt het grootste verschil is tussen inwoners van Fryslân met hogere en lagere ervaren brede welvaart, sluit aan op psychologisch onderzoek. Positieve relaties en verbondenheid zijn belangrijk voor welbevinden en gezondheid. Mensen die zich gesteund en betekenisvol verbonden voelen met de mensen om zich heen, zijn gezonder en gelukkiger dan mensen die zich eenzaam voelen (Ortiz-Ospina, 2020; Ryan & Deci, 2001).

Deze uitkomst benadrukt het belang van 'mienskip' en een fijne omgeving waar mensen zich verbonden kunnen voelen. We weten met dit onderzoek niet hoe makkelijk gevoelens van verbondenheid met de buurt te vergroten zijn onder mensen die dat nu minder voelen. Strikt gezien kunnen we niet voorspellen wat zo'n verandering zou doen met ervaren brede welvaart. Maar het verschil is groot

en past in bestaand psychologisch onderzoek. Dat rechtvaardigt extra aandacht voor beleid dat bijdraagt aan sterke en leefbare gemeenschappen.

Het belang van werk

De op één na sterkste voorspeller van ervaren brede welvaart is de arbeidssituatie van inwoners. Inwoners die onvrijwillig niet werken of arbeidsongeschikt zijn, zijn duidelijk minder tevreden dan mensen die werk hebben of vrijwillig niet werken. Werk draagt bij aan (financiële) stabiliteit, structuur, sociale contacten en zingeving (Engbersen et al., 2020). Net zoals verbondenheid met de buurt draagt werk dus bij aan het vervullen van belangrijke menselijke behoeftes. Wanneer mensen wel willen werken, maar dat niet kunnen, kunnen deze behoeften onder druk komen te staan.

Hardnekkige leeftijdsverschillen

De verschillen in ervaren brede welvaart tussen leeftijdsgroepen zijn relatief groot. Dit verschil blijft bestaan wanneer we rekening houden met andere invloeden. Eerder is er ook al een consistent verschil gemeten in zowel het geluk als het mentale welzijn van jongeren (Planbureau Fryslân, 2025). Deze verschillen zijn niet eenvoudig te verklaren vanuit woonsituatie, arbeidssituatie of de psychologische kenmerken die in dit onderzoek zijn meegenomen. Dat maakt duidelijk dat het welzijn van jongeren gerichte aandacht vraagt en deels losstaat van de algemene verschillen die we hebben onderzocht.

Wat we (nog) niet kunnen zeggen

Met dit onderzoek kunnen we niet zeggen wat de oorzaken van verschillen in ervaren brede welvaart zijn. Daardoor kunnen we ook niet voorspellen wat het effect zou zijn van veranderingen in beleid of

omstandigheden. Zo blijken verschillen in afstand tot basisvoorzieningen als de huisarts, de basisschool, het kinderdagverblijf, of een grote supermarkt nauwelijks van belang voor verschillen in ervaren brede welvaart. Dat betekent niet dat het verdwijnen van deze voorzieningen geen effect zou hebben. Het betekent dat verschillen in bereikbaarheid op dit moment nauwelijks zorgen voor verschillen in ervaren brede welvaart. Mogelijk hebben inwoners zich voor het grootste deel aangepast aan de afstanden die ze in hun dagelijkse leven moeten afleggen, of hebben ze hun keuze voor woonplaats daarop afgestemd (Planbureau Fryslân, 2023). Het verdwijnen van voorzieningen kan deze balans verstoren.

Dat tussen extravertere en minder extraverte inwoners van Fryslân ook een relatief groot verschil in ervaren brede welvaart te zien was, laat een andere beperking zien voor de beleidsconclusies die uit dit onderzoek te halen zijn. Van grote verschillen is het ook niet beslist effectief om te proberen ze te veranderen. Extraversie is namelijk een persoonskenmerk dat alleen met moeite te veranderen valt (Roberts et al., 2017). Dit maakt het

geen direct aangrijpingspunt voor beleid. Wel kan onderzocht worden waarom mensen die minder extravert zijn een lagere ervaren brede welvaart hebben en in hoeverre beleid hierop in kan spelen. Voor nu laat het verschil tussen extravertere en minder extraverte inwoners vooral zien dat beleid niet alle verschillen in ervaren brede welvaart kan wegnemen.

Aandacht voor gemeenschappen

Dat de grootste verschillen in ervaren brede welvaart sterk samenhangen met verbondenheid met de buurt sluit aan bij eerder onderzoek (Blanken & Verhoeven, 2023). Blijkbaar zijn mensen die verschillend denken over de saamhorigheid van hun buurt, en hun tevredenheid met hun buurt, ook de mensen met de meeste verschillen in hun ervaren brede welvaart. Hoewel dit onderzoek geen directe beleidsoplossingen biedt, suggereert het wel dat de manier waarop de omgeving is ingericht en de dynamiek in een buurt een grote invloed hebben op ervaren brede welvaart. Het is mogelijk bij te sturen, en dat is het verkennen waard. Lokale gemeenschappen die zorgen voor ervaren brede welvaart verdienen daarom nader onderzoek.

Referenties

- Alderotti, G., Rapallini, C., & Traverso, S. (2023). The Big Five personality traits and earnings: A meta-analysis. *Journal of Economic Psychology*, 94, 102570. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2022.102570>
- Autor, D. H. (2014). Skills, education, and the rise of earnings inequality among the “other 99 percent”. *Science*, 344(6186), 843–851. <https://doi.org/10.1126/science.1251868>
- Bijkerk, S., & Raspe, O. (2025). Bredere-welvaartslens biedt nieuw zicht op ongelijkheid. *Economisch Statistische Berichten*, 110(4841), 32–35.
- Blanken, M., & Verhoeven, N. (2023). Ervaren Brede Welvaart: Hoe Brabanders de kwaliteit van hun leven en leefomgeving waarderen in 2022. Het PON & Telos. <https://hetpon-telos.nl/portfolio/ervaren-brede-welvaart-in-brabant/>
- Brander, A., Anema, K., Marchand, W., & de Witte, T. (2020). Ongelijk verdeeld: De gevolgen van de coronacrisis voor de inwoners van Fryslân. Planbureau Fryslân (Voorheen FSP). <https://planbureau.frl/wp-content/uploads/2020/11/FSP2020-Panel-Fryslan-coronapublicatie-november.pdf>
- Buecker, S., Maes, M., Denissen, J. J. A., & Luhmann, M. (2020). Loneliness and the Big Five Personality Traits: A Meta-Analysis. *European Journal of Personality*, 34(1), 8–28. <https://doi.org/10.1002/per.2229>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024). Regionale Monitor Brede Welvaart. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025). Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau en regio (No. 85525NED) [Dataset]. StatLine. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85525NED/>
- de Beer, P. (2018). Laagopgeleiden vaker aan het werk, maar wel op laagbetaalde en flexibele baan. *TPEdigitaal*, 12(2), 1–19.
- Engbersen, G. B. M., Kremer, M., Went, R. C. P. M., & Boot, A. W. A. (2020). Het betere werk: De nieuwe maatschappelijke opdracht. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2020/01/15/het-betere-werk>
- Grömping, U. (2006). Relative Importance for Linear Regression in R: The Package relaimpo. *Journal of Statistical Software*, 17(1). <https://doi.org/10.18637/jss.v017.i01>
- Hutjes, J. (2025, januari 20). Monitor Welzijn: Welzijn in Fryslân. Planbureau Fryslân. <https://www.planbureau.frl/monitoren/welzijn-in-fryslan/>
- Hutjes, J., la Roi, C., & Slagter, N. (2024). Verschil in Fryslân: Groepen inwoners in het Fryslân van 2023. Planbureau Fryslân. <https://www.planbureau.frl/publicaties/verschil-in-fryslan-de-samenleving-in-zes-klassen/>

- Kooistra, S. (2025). Weging van enquêtes met lege en dun bezette strata: Simulatiestudie voor de vergelijking van wegingsprocedures voor Panel Fryslân. Planbureau Fryslân. https://planbureau.frl/wp-content/uploads/2025/12/PF_weging_van_enquetes_lege_dunbezette_strata_simulatiestudie.pdf
- Kuppens, T., Spears, R., Manstead, A. S. R., Spruyt, B., & Easterbrook, M. J. (2018). Educationism and the irony of meritocracy: Negative attitudes of higher educated people towards the less educated. *Journal of Experimental Social Psychology*, 76, 429–447. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2017.11.001>
- Mijs, J. J. B. (2016). The Unfulfillable Promise of Meritocracy: Three Lessons and Their Implications for Justice in Education. *Social Justice Research*, 29(1), 14–34. <https://doi.org/10.1007/s11211-014-0228-0>
- Mishra, S. K. (2016). Shapley Value Regression and the Resolution of Multicollinearity. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2797224>
- Ortiz-Ospina, E. (2020). Loneliness and Social Connections. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/social-connections-and-loneliness>
- Ortiz-Ospina, E., & Roser, M. (2017). Happiness and Life Satisfaction. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/happiness-and-life-satisfaction>
- Oshio, A., Taku, K., Hirano, M., & Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 127, 54–60. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.048>
- Roberts, B. W., Luo, J., Briley, D. A., Chow, P. I., Su, R., & Hill, P. L. (2017). A systematic review of personality trait change through intervention. *Psychological Bulletin*, 143(2), 117–141. <https://doi.org/10.1037/bul0000088>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Sociaal Planbureau Groningen, Planbureau Fryslân, & Trendbureau Drenthe. (2023). Jongvolwassenen ervaren lagere brede welvaart. <https://planbureau.frl/wp-content/uploads/2023/11/2023-Factsheet-Leefbaarheid-FGD-nov.pdf>
- van de Vegte, I. (2020, januari 8). De Friese Paradox—Eerste verklaringen. Planbureau Fryslân. <https://www.planbureau.frl/publicaties/de-friese-paradox-eerste-verklaringen/>
- Visser, M., Brander, A., & Anema, K. (2020). Corona in Fryslân: De gevolgen van de coronacrisis voor de inwoners van Fryslân. Planbureau Fryslân (Voorheen FSP). <https://planbureau.frl/wp-content/uploads/2020/06/FSP-onderzoek-Corona-in-Frysl%C3%A2n-juni-2020.pdf>
- Wierdsma, S., la Roi, C., & van der Meer, M. (2023). Vervoersarmoede in Fryslân: Ervaringen en belevingen van inwoners. Planbureau Fryslân. <https://www.planbureau.frl/publicaties/vervoersarmoede-in-fryslan-ervaringen-en-belevingen-van-inwoners/>

Colofon

“Wie is de (on)tevreden inwoner”
is een uitgave van Planbureau Fryslân.

Auteurs
Siebren Kooistra

Met medewerking van
Bernard Boorsma, Jolijn Hutjes,
Wouter Marchand, Chaïm la Roi

Planbureau Fryslân
Prins Hendrikstraat 8
8911 BK Leeuwarden

(058) 234 85 00
info@planbureau.frl
www.planbureau.frl

Planbureau Fryslân wordt gesubsidieerd door de provincie Fryslân.